

”Døden i Vindinge” – om byens glørværdige fortid

Det vakte opsigt over det ganske land, da Roskilde Museum med et flot PR-stunt i efteråret 2018 offentliggjorde de indtil da hemmeligholdte resultater af de seneste udgravninger i Vindinge. Begrundelsen for hemmeligholdelsen var frygt for gravrøvere, og den var reel nok. Klogt gav man Politiken eneret på historien, så den fik en forside og 6 sider i bladets kultursektion – og så alle andre måtte henvise til Politiken i deres omtale.

Selve artiklen bar overskriften: ”Skeletterne under sovebyen er vækket af deres tusindsårssovn”. Den vakte opsigt i Vindinge og ødelagde lidt af stoltheden over fundene. Ordet ”soveby” defineres i Den Danske Ordbog som ”By(del), med store boligområder, hvor størstedelen af indbyggerne pendler til en nærliggende større by, og som derfor er præget af mangel på liv”. Det sidste mener vi jo ikke gælder for Vindinge, derfor postyret.

Efter offentliggørelsen har museet givet ikke mindst vindingeboerne lejlighed til at se og høre om de rige fund af skeletter og gravgaver: Glasperler, guldringe og fornemme glas fra Sortehavet.

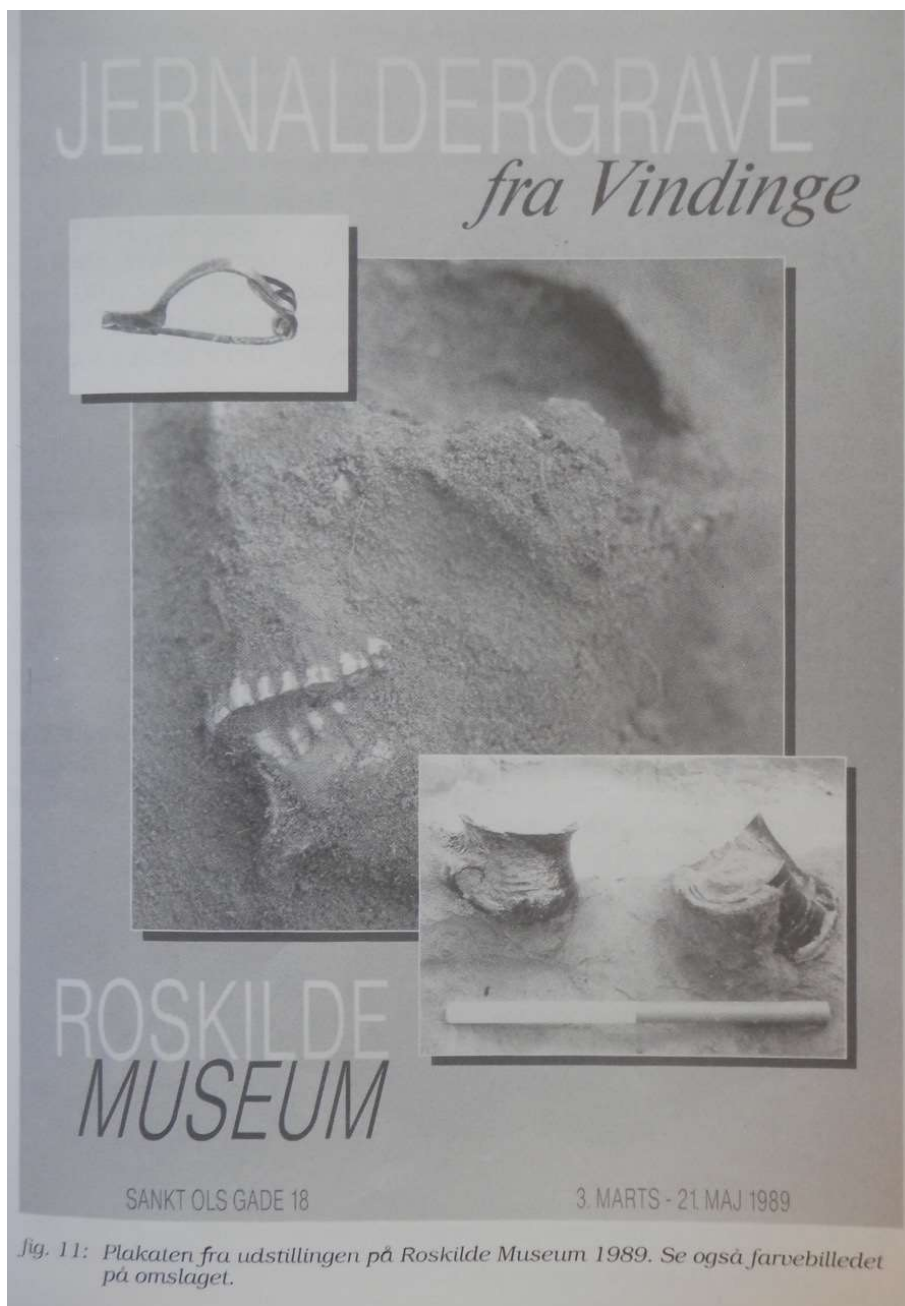
Tidligere udgravningsresultater i Vindinge

”Fundet af jernaldergravene i Vindinge er egentlig ikke et chok”, står der i avisartiklen, og så nævnes de tidligere udgravede ca. 130 jernaldergrave ved Stålmosegaard, Sjællands hidtil største jernaldergravplads.

Gravene her har langt færre gaver, men en kvindegrav rummede dog et perle- og smyksesæt, som matcher de nye fund og bl.a. omfatter en romersk sølv mønt med billede af kejser Commodus (180-192 e.Kr.). Fundene var udstillet på Roskilde Museum i foråret 1989.

En af jernaldergravene fra 300-tallet ved Stålmosegaard, en kvindegrav, indeholdt henved 500 glas- og ravperler samt flere bronzesmykker. De kan ses i Roskilde Museums faste udstilling, kunstfærdigt arrangeret uden viden om, hvordan de har hængt på kvinden.

Plakaten for udstillingen 3. marts – 21 maj 1989.

Man kunne godt have ønsket sig lidt mere perspektivering i lanceringen af de nye fund. Det rådes der en smule bod på i den korte præsentation af fundene fra de nye gravpladser i årsskriftet ROMU 2019, hvor det fremgår, at forventningerne til, om der var mere at hente i Vindinges arkæologiske ”skattekasse”, var beskedne. Her nævnes den 5000 år gamle gravplads med stenkister og gravkamre fra bondestenalderen og den enestående jernalderboplads nord for byen, som medvirkede til at området blev udpeget til ”kulturarvsareal af national betydning” (se Vindinge Lokalhistoriske Tidende, 6/1993 om ”Det ældste Vindinge”).

Vindingeområdets position

Men kan også se de nye fund som en endelig bekræftelse på landsbyens position i tiden før kristendommens indførelse. De fornemme gravgaver er ikke på højde med de samtidige, overdådige fyrstegravfund ved Tryggevælde Å. Og de senere kongehaller ved Lejre markerer betydningsfulde forstadier til den samlede danske kongemagt. Men i forhold til det endnu nærmere Roskilde skrev Tom Christensen i ROMU i 1982 om ”Vindinge – en tilsyneladende anselig bebyggelse med visse bymæssige træk” fra vikingetiden, hvor man for Roskildes vedkommende savner fund og anlæg. ”Med de massive bopladser fra jernalder og vikingetid i Vindinge må denne bebyggelse have indtaget en central position i området. Dels er Vindinge geografisk godt placeret på det højest liggende sted i Roskilde-området på et af Østsjællands hovedvandskel, dels tyder navnet Vindinge (Vindingernes vi) på, at stedet har været religiøst center”.

Vindingernes vi

Navnet ”Vindinge” er blandt de ældste i landet og opstået senest i jernalderen. Navnet kommer af at ”vinne”, dvs. bearbejde eller opdyrke, ”vinning” er den opdyrkede jord, og ”vinninger” er dem, der bor på den.

Tom Christensens bemærkning ovenfor hentyder til, at navnet nævnes første gang på skrift i den ældste bevarede brevttekst i Danmark, Knud den Helliges gavebrev til domkirken i Lund af 21. maj 1085. Heri skænker han bl.a. domkirken 2 bol (landbrugs-arealenhed) beliggende i ”Vindingevi”. På et tidspunkt, hvor kristendommen for længst var indført i Roskilde og i Vindinge, har der altså eksisteret et område, som stadig betegnedes med ordet for en hedensk helligdom, et ”vi”.

Visby

Navnet ”Visby” nævnes første gang i et pavebrev fra 1257, hvor også Vindinge er nævnt. Der er tale om en middelalderbebyggelse fra 1000-1300-årene i det område, som senere fik navnet ”Vindinge Lillevang”. Terrænet var fyldt med vandhuller og fugtige lavninger mellem bakkeliggende forhøjninger, et sted, hvor man sagtens kan forestille sig en hedensk helligdom. Det bemærkelsesværdige er, at bebyggelsen tog navn efter denne. Det har vi andre eksempler på, bl.a. Odense /Odins-vi og Visby på Gotland. Man regner med, at vores Visby blev udskilt fra Vindinge på et tidspunkt, hvor befolkningsudviklingen medførte opdyrkelse af og bosætning på tidligere ”marginaljord”. I 1257 ejedes Visby af Roskilde Frue Kloster og var udskilt fra Vindinge Sogn. Og Visby og Vindinge fik hver deres ”ejerlav”. I 1682 nævnes Visby som ”øde, nu hørende til Vindinge sogn”. Efter udskiftningen i begyndelsen af 1800-tallet kom der efterhånden igen bebyggelse i området.

”Hårriveren fra Staalmoosegaard”

Når arkæologerne nu undlader enhver omtale af Vindinges religiøse position i hedensk tid, er det jo nok fordi der ikke findes arkæologiske spor efter viet. Og nogen figur a la ”Odin fra Lejre” – elitens gud – kan vi ikke præstere.

Men så har vi ”Hårriveren fra Vindinge”, fundet ved Staalmoosegaard, som i 2014 var på Slots- og Kulturstyrelsens arkæologiske Top-10. Ole Thirup Kastholm beskriver i ROMU 2014 figuren sådan:

”En ganske lille metalplade i kobberlegering, 4,1 cm i højden og 1,8 cm i bredden og blot 2 mm tyk”. Forsiden viser en menneskelignende figur, set forfra, med langt hår og lang klædedragt. Kastholm analyserer hårrivermotivet og når frem til to mulige figurfremstillinger: Den lidt løsagtige frugtbarhedsgudinde Freja eller en shaman eller åndemaner – der var shamanistiske elementer i den førkristne religion. Kastholm hælder til den sidste mulighed.

*”Hårriveren fra Vindinge” fra 900-tallet (sen vikingetid).
Har været båret som smykke.*

Helge Land Hansen,

Vindinge Lokalhistoriske Forening, maj 2019